

Schitterend donker

Nederland te licht bevonden

Het licht gaat in Nederland 's nachts nooit helemaal uit. Satellietbeelden laten zien dat Nederland, samen met België en de Amerikaanse staat Puerto Rico, het meest verlichte land ter wereld is. Dat licht is niet alleen vaak onnodig, maar kan ook schadelijk zijn voor mens en dier, zo bleek de afgelopen jaren uit Alterra-onderzoek naar de effecten van lichtvervuiling.

In 1997 besteedde Boomblad aandacht aan de invloed van wegverlichting op de natuur. De voorbeelden van onnatuurlijke invloed van licht op dieren lagen voor het oprapen, ook al was er toen nog geen serieus onderzoek naar gedaan. Roodborstjes zongen midden in de nacht vrolijke deuntjes onder het licht

van een straatlantaarn en vleermuizen en padden zochten kunstlicht op om insecten te vangen. Herten aarzelden langer bij het oversteken van een verlichte weg dan bij een onverlichte weg, als ze al niet verstijfd van schrik midden op de weg bleven staan. Alterra-onderzoeker dr. Hans de Molenaar heeft

inmiddels aangetoond dat van kunstlicht in de donkere uren weinig goeds te verwachten is: meer kans op aanrijdingen, meer predatie, desoriëntatie en een verandering van levensritme. 'Voor bepaalde dieren heeft de nacht een herstelfunctie,' licht hij toe, 'voor andere dieren is de nacht juist de actieve

periode. Het kunstmatig verlengen van de dag schopt de biologische klok in de war. Broedperiode en paartijd kunnen hierdoor weken of zelfs maanden verschuiven.'

Schoonheid van de nacht

Inmiddels is het blikveld verbreed. Want niet alleen dieren hebben last van overmatige verlichting, ook mensen kunnen zich eraan ergeren. In 2004 hield Alterra-onderzoeker Fransje Langers een representatieve steekproef onder 1200 Nederlanders. Zo achterhaalde ze hoeveel mensen hinder ondervinden van verlichting in hun woonomgeving en wat het wegvallen van de nachtelijke duisternis betekent voor het welbevinden van mensen. Ze deed dit in opdracht van Natuur en Milieu en de twaalf provinciale milieufederaties. 'Zo'n tachtig tot negentig procent van de bevolking ziet voordelen van verlichting voor de sociale veiligheid, verkeersveiligheid en de preventie tegen inbraak', aldus Langers. 'Bovendien kunnen mensen sfeerverlichting wel waarderen. Zij vinden dat kerken en andere bezienswaardige objecten in een stad, zoals monumenten, fontein en lanen, in het licht beter tot hun recht komen. Maar mensen zien ook grote voordelen in duisternis voor bijvoorbeeld het ervaren van de schoonheid van de nacht. En velen hechten aan een donkere woonomgeving.' De beleving van duisternis lijkt dus genuanceerd in elkaar te zitten, maar het onderzoek gaf geen verklaring voor het dilemma tussen de wens tot donkerte enerzijds en de behoefte aan licht voor de veiligheid anderzijds. Daarom werd op verzoek van het ministerie van LNV en met betrokkenheid van Natuur en Milieu, Natuurmonumenten en het Platform Lichthinder een vervolgonderzoek uitgevoerd naar de betekenis die het donker van de nacht heeft voor mensen. Hiertoe zijn interviews met burgers gehouden. Ook is nagegaan in hoeverre de – via satellietbeelden gemeten – donkerte in Nederland overeenkomt met het door mensen ervaren donker in de eigen woonomgeving.

Kassen afschermen

Afhankelijk van hun woonplek hechten mensen meer of minder aan donkerte. In de stad wordt het nooit donker. Stedelingen lijken hier volgens Langers dan ook pragmatisch

mee om te gaan: als je in de stad woont, kun je een klimaat verwachten met kunstlicht. Bovendien speelt verlichting voor het gevoel van veiligheid met name in de stad een rol. Ook inwoners van het platteland vinden verlichting in de stad hiervoor noodzakelijk. Wel beseffen velen dat het soms anders kan: door lantaarnpalen anders af te stellen, is er minder strooilicht en door wit tl-licht te vervangen door warm geel licht, creëer je een prettiger sfeer op straat. Mensen die nabij kassen wonen, hopen dat deze 's nachts worden verduisterd. Mensen hechten ook waarde aan duisternis voor de natuur. Ze zijn zich bewust van de kwetsbaarheid van de natuur: dieren kunnen de gordijnen niet dichtdoen. Ook voor zichzelf hechten ze belang aan het donker, met name voor de rust die ze dan ervaren. Het betekent dat het einde van de dag nadert, het vormt min of meer symbolisch de natuurlijke afsluiting van de hectiek overdag. Het ziet er niet naar uit dat ons land binnen afzienbare tijd landelijke wetgeving voor ongewenste verlichting krijgt. Op deelgebieden zijn er op dit moment wel regels, maar de overheden benutten die niet. Alleen op het gebied van de glastuinbouw loopt Nederland voorop met de plannen om de kassen af te schermen. Nu al moeten de lampen in de kassen vanaf 1 september tot 1 mei tussen 20.00 uur en 24.00 uur uit of afgeschermd zijn. Het streven is dat vanaf 2008 alle kassen voor minimaal 85 procent zijn afgeschermd gedurende de gehele nacht. Langers: 'Het zal nog wel even duren voordat duisternis erkend wordt als oerqualiteit van de leef-

omgeving van mens en dier. Maar we zijn op de goede weg. De laatste jaren zijn verschillende experimenten uitgevoerd om lantaarnpalen in het landelijk gebied te vervangen door slimme alternatieven. Daarbij wordt bijvoorbeeld dynamische openbare verlichting toegepast. Het verlichtingsniveau wordt dan afgestemd op de verkeersdruk en weersomstandigheden ter plekke. En de provincie Noord-Holland heeft de intentie op diverse plekken actieve markering toe te passen. Dergelijke verlichting is verzonken in het asfalt, waardoor het winst oplevert voor natuur, milieu en de verkeersveiligheid. In natuurgebieden kunnen lantaarnpalen worden vervangen door waarschuwingsborden om dieren tegen het verkeer te beschermen. Infrarode laserstralen detecteren de lichaamswarmte van een dier en sturen signalen naar waarschuwingsborden langs de weg.' ■

Meer informatie: Hans de Molenaar, hans.demolenaar@wur.nl of tel. (0317) 47 77 31 en Fransje Langers, fransje.langers@wur.nl of tel. (0317) 47 44 27. Langers heeft over dit onderwerp ook een boekje geschreven, bestemd voor een breed publiek: 'Schitterend Donker'. Dit boekje is officieel gepresenteerd tijdens de Landelijke nacht van de nacht. 'Schitterend Donker' (ISBN 90 75280 84 X) is een uitgave van Roodbont Uitgeverij. Verkrijgbaar in de boekhandel. Prijs: € 9,50 Roodbont heeft voor lezers van Boomblad een actieprijs ingesteld van slechts € 8,50. Neem dit Boomblad mee naar de boekhandel en ontvang met de actiecode 900-99663 een exemplaar met 1 euro korting. U kunt ook bestellen via www.roodbont.nl (met korting en verzendkosten). De kortingsactie loopt tot en met 20 januari 2006.